

*Britannia ut aspera & infrugifera, Barbaris relata, hæc ci-
Provincia. terior plane & plene in provinciam fuit reda-
Britannia etæ. Quæ nec Consularis nec Proconsularis, sed Præ-
Præsidialis, & Cæsarum censebatur. Vtpote quæ Ro-
manso imperio post divisionem Provinciarum ab
Augusto factam, accessit, & suos Proprætores
habuit. Postea cum novam Reipub. formam de-
scriptissimæ Constantinus Maximus, sub præfecto
Prætorio Galliarum, Vicarius præfiebatur, &
cum illo in rebus bellicis Comes Britanniarum,
Comes littoris Saxonici per Britanniam, & Dux
Britanniarum, præter Præsides, Rationales, &c.
Tribus etiam legionibus è xxix, quas Roma-
ni per imperium constituerant, coercebatur:
*Quæ legio-
nes in Bri-
tannia.
Dio. 55.* Legione Secunda Augusta, Legione Sexta Vi-
trice, & Vicesima Viatrice. Sed hoc de Severi
tempore capiendum, antea enim & alias, & plu-
res fuisse ex authoribus discimus. Quamvis enim
scribat Strabo ad Britanniam continendam non
plus uno ordine militum opus fuisse: sub Clau-
dio tamen locatæ hic fuerunt Legio II Augusta,
Legio IX Hispaniensis, & Legio XIV Gemina
Martia Viatrix, imo sub ipsa Vespasiani tempora,
quatuor Legiones in hac insula militasse docet
Iosephus: *Britannia*, inquit, *circundatur Oceano, &*
pene non minor quam noster orbis est, habitantes Romani
redegerunt in ditionem suam, quatuorque legiones tanta
multitudinis insulam tueruntur. Et proculdubio statio-
nes, & prætenturæ Legionum & Romanorum
militum fuerunt sè penumero quasi genituræ ur-
bium & oppidorum cum in aliis provinciis, tum
in hac nostra Britannia. Sic Britannis jugum im-
positum primum præsidio militum qui semper
cum terrore impenderant incolis, inde tributo
& vectigali, eoque nomine Publicanos habere
cogebantur, id est, Harpyæ & hirudines qui
eorum sanguinem exugerunt, bona publicarunt,
& mortuorum nomine tributa exegerunt: nec
legibus suis patriis uti permitti sunt, sed magi-
stratus à populo Romano, cum imperio & secu-
ribus missi, qui jus dicerent. Habebant enim
provinciæ Proprætores, Legatos, Præsides, Præ-
tores, & Proconsules, singulæ etiam civitates ha-
bebant municipales magistratus. prætor conven-
tum singulis annis indicebat, & majores lites di-
rimebat: excuso in suggestu superba jura redde-
bat stipatus lictoribus, virgæ populi tergo, secures
cervicibus intentabantur, & quotannis alium at-
que alium dominum sortiri cogebantur. Nec hoc
satis discordias inter eos alebant, & quosdam in-
dulgentius fovebant, ut ipsos suæ servitutis in-
strumenta haberent.*

Hoc Romanorum jugum quamvis grave, ta-
men salutare fuit. Salutare enim I E S V C H R I S T I
lumen Britanniæ una affulxit, de quo postea, &
clarissime illius imperii lux barbariem à Britan-
norum perinde ac reliquorum quos devicerat,
animis fugavit. R O M A, enim, ut inquit Rutilius,

— *legiferis mundum complexa triumphis*

Fædere communi vivere cuncta facit.

Et alibi ad eandem Romam elegantissime &
verissime:

Fecisti patriam diversis gentibus unam.

Profluit injustis te dominante capi.

Dumque offers vicitis proprii confortia juris;

Vrbem fecisti quod prius orbis erat.

Vt reliquias enim provincias taceam, Romani
traductis huc coloniis & convocatis in civilis vi-
tae societatem indigenis, artes liberales edocen-
do & ad jura Romanorum ediscenda in Galliam
mittendo, (unde Juvenalis, *Gallia causidicos docuit*
facunda Britannos,) ita legibus temperarunt, &
moribus excoluerunt, ut victu, cultuque cæteris
provinciis non concederet: ita ædificiis & mag-
nificis operibus instruxerunt, ut eorum reliquiæ
& rudera maximam jam intuentibus admiratio-
nem commoveant, & vulgus nostrum opera Ro-
manorum, Gigantum fuisse dicant, quos sua
lingua in Septentrionali plaga Eatons, pro Heat-
hens quasi *Ethnics* (ni fallor) vocant. Summæ
certe sunt admirationis & magnificiæ, inpri-
mis vero *Murus Piætus*, de quo suo loco, & viæ
illæ admirando opere per omnem regionem,
alicubi desiccatis paludibus, alibi aggeratis val-
libus munitæ & constratae, ea latitudine, ut oc-
currentia sibi invicem vehicula libere exciper-
rent. Cujusmodi hæ fuerint, te doceat Galenus:
Vias Trajanus refecit, quæ quidem earum humida ac lu-
*tosa erant partes lapidibus sternens, aut editis egestionib-
us exaltans; quæ senticæ & asperæ erant, eas expurgans,*
ac flumina quæ transiri non poterant pontibus jungens;
ubi longior quam opus via videbatur aliam breviorem
excindens: sicubi vero propter arduum collem difficilis
erat per mitiora loca deflectens: jam si obseffa feris, vel
deserta erat, ab illa transferens, ac per habitata dicens, tum
aspera complanans. Verum hæ nostræ nunc alicubi
interscissæ, rusticis inde glaream effodientibus,
vix apparent, alibi per avia & pascua ducentes
alto aggere sunt conspicuae.

His illi *Vias Consulares, Regias, Prætorias, Militares, Publicas, Cursus publicos, & Actus* vocarunt, ut vide-
re est apud Vlpianum, & Iulium Frontinum. Ammianus Marcellinus *Aggeres itineraryos & publi-
cos, Sidonius Apollinaris, Aggeres, Tellures inaggera-
tas, Beda & recentiores Stratas* dixerunt. Histori-
ci nostri, in hoc proculdubio falsi, quatuor
tantum hujusmodi vias fuisse volunt, quarum
prima *Watling street* à Vitelliano nescio quo qui
illas curavit. (*Vitellianum Guetalin sua lingua no-
minarunt Britanni: & Werlam street*, quod per
Verolam duxerit, quæ etiam alibi *High dike, High ridge, Fortie foote way, & Ridge way* ab accolis
nominatur. Alteram *Ikenild street*, quod ab Icenis
initium habuerit, tertiam *Fosse*, quod fossa, ut
putant, utrinque munita fuerit, & quartam *Er-
min street* Germanico vocabulo appellavit, à
Mercurio (ut author est mihi vir eruditissimus I. Obsopœus) quem sub nomen *Irmusul*, id est Mer-
curii columna, Germani majores nostri coluerunt.
Illum autem viis præfuisse *Euæ* nomen apud
Græcos satis innuat, ejusque statuæ quadratae,
Hermæ dictæ olim, ubique per vias dispositæ
fuerunt. Creditum est Mulmutium, nescio quem,
multis ante Christum natum sacerulis, has fecisse;
sed tantum abest, ut ego fidem adhibeam, ut
confidenter dixerim Romanos paulatim sub-
struxisse. Dum Britannæ præfisset Agricola, inquit Tacitus, *Divortia itineraryum, & longinquitas regionum in-
dicebatur, ut civitates à proximis hibernis, in remota &*
avia deferrent, & conquesti sunt Britanni, ut habeat idem,
*quod Romani ipsorum corpora & manus sylvis ac paludi-
bus emuniendis verbera inter & contumelias contriverint.*

In

*Romanorum
rum in Bri-
tannia ope-
ra.*

*Vallum si-
ve Murus
Piætus.
Via mil-
itares Ro-
manorum.*

*Galenus
lib. 9.
cap. 8
Methodi.*